

NÁLEZOVÁ DATABÁZE *ochrany přírody*

a možnosti jejího užití pro laickou
i odbornou ornitologickou veřejnost

Foto: Luboš Vaněk (www.foto-vanek.cz)

Sběr faunistických a floristických údajů je základní potřebou pro výzkum a ochranu jednotlivých druhů, jejich populací i lokalit výskytu. Kromě profesionálních přírodovědců, kterých není mnoho, se této činnosti účastní ve velké míře také přírodovědci amatérští (tj. že bádání není primárním zdrojem jejich obživy). Aby se data z různých zdrojů a od různých lidí dostala do rukou vědců a ochranářů, kteří s nimi dále pracují, je potřeba, aby existovala nějaká ucelená databáze nálezů, kam lze údaje nejen vkládat, ale také je lze prohlížet, filtrovat, stahovat atp.

Funkci takové vše zastřešující databáze plní pro území České republiky Nálezová databáze ochrany přírody, známá spíše pod zkratkou NDOP (<https://portal.nature.cz/nd>). Ta je provozována Agenturou ochrany a přírody ČR (AOPK) a funguje od roku 2006 pro potřeby orgánů ochrany přírody. V červnu 2017 došlo k otevření části záznamů směrem k veřejnosti

prostřednictvím funkce „mé okolí“ v aplikaci BioLog, na podzim 2017 následovalo přímo v NDOP zveřejnění nálezů všech druhů nepatřících mezi zvláště chráněné. O rok později pak následovalo maximální možné uvolnění, kdy jsou veřejnosti dostupné všechny údaje mimo několika nejcitlivějších druhů, u nichž nejsou viditelné pouze recentní údaje, které byly zadány přímo prostřednictvím NDOP. Jde o druhy citlivé na rušení, či takové, kde hrozí pytláctví, rušení a poničení biotopů fotografií, množstvím pozorovatelů apod. Údaje již zveřejněné v jiné databázi, jejíž data jsou zahrnuta do NDOP se samozřejmě zobrazují i nadále. V současné době je v NDOP veřejně přístupných přes 24 milionů údajů o výskytu živočichů, rostlin a hub. Ty pocházejí z různých inventarizačních průzkumů, studií, projektů, publikací, dobrovolníků, nebo i dalších databází. Na ptáky připadá okolo 3,4 milionu údajů.

Jak si data v NDOP prohlížet

NDOP má dvě úrovně přístupu, podle kterých se liší možnosti prohlížení náleзовých dat. Pro nepřihlášené uživatele jsou viditelné pouze tzv. druhové karty (ukázka na příkladu bukače velkého **zde**). Jde v podstatě o jednoduché webové stránky, kde u jednotlivých druhů najdete základní informace o výskytu v ČR včetně map rozšíření, sezónní dynamiky výskytu (obě na základě aktuálních dat v NDOP), u ptáků pak také mapy z atlasů hnízdního rozšíření, mapování druhů přílohy I a Ptačích oblastí atd. Pro přihlášené uživatele (registrace nezabere více, než pár minut) je pak k dispozici filtr pro podrobnější vyhledávání údajů (<https://portal.nature.cz/nd>). Filtrovat lze podle druhu, data nálezu, resp. i období od-do, názvu lokality (ukáže pouze ty údaje, které mají přesně uvedený název), vymezení území (katastr obce, chráněné území aj.), pole síťového mapování, kraje, nebo podle území vlastního výběru (zakresleného do mapy). Filtr umožňuje vyhledávání i pro více druhů, území atd. Vyfiltrované údaje se zobrazí

v tabulce, lze je zobrazit v interaktivní mapě, popř. exportovat ve formě tabulky, nebo GIS-ové vrstvy. U každého nálezu lze „rozkliknout“ podrobnosti, mapu, kartu druhu (popsáno výše) a kartu akce obsahující seznam všech pozorování zadanych v rámci dané akce (vycházky). Mezi všemi těmito možnostmi pak existuje propojení, takže lze překlíkávat z jednoho do druhého, do třetího a zase zpět.

Jak s daty z NDOP i jiných databází pracovat

Při prohlížení dat je potřeba zmínit jednu zásadní věc, na kterou většina uživatelů zapomíná. NDOP je, podobně jako řada dalších zdrojů, databáze nálezů a nikoli ucelený souhrn výsledků, který lze bez kontroly převzít, publikovat, nebo jinak považovat za bezchybný. Chyb je, podobně jako v jiných databázích, odkud jich také velká část do NDOP přichází, celá řada. Na prvním místě jsou asi překlepy, což je

Filtr hledání záznamů sluky lesní od počátku roku 2010. Výběr lze dále zúžit například podle kraje, území (katastr, chráněná území), nebo pole síťového mapování.

Nálezová databáze ochrany přírody
AGENCIJA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR

Licenční ujednání | Císařská pravidla | Novinky v ND

Naučte se, jak
využívat NDOP

?

Filtr nálezových dat

▲ Skryt podmínky filtru

□ Skryvat trvale

Druh
Scolopax rusticola

Datum od-do
1.1.2010 - 12.8.2019
formát d.m.rrrr

Měsíce od-do
1/ - 8/

Autor

Zdroj

Osobní
jen mnou zapsané

Kategorie

Číslo

Hranice území
katastr, chráněná území

Kraj

Pole síťového mapování

Rádků na stránce
25

☐ Zvlášť chráněné druhy

☐ KO - kriticky ohrožený

☐ SO - silně ohrožený

☐ O - ohrožený

☐ Druh červeného seznamu

☐ CR - kriticky ohrožený

☐ EN - ohrožený

☐ VU - zranitelný

☐ NT - téměř ohrožený

☐ EX - vyhynulý

☐ Druh evropských směrnice

☐ HD I - Habitats Directive, příloha I

☐ HD IV - Habitats Directive, příloha IV

☐ HD V - Habitats Directive, příloha V

☐ BD I - Birds Directive, příloha I

☐ Neplavodní druhy

☐ BL - černý seznam: výskyt omezen

☐ OL - šedý seznam: výskyt tolerován

☐ WL - varovný seznam: výskyt možný

☐ 1143/2014 - nařízení o regulaci

▼ Zobrazit mapu pro výběr území

Filtrovat

Zrušit

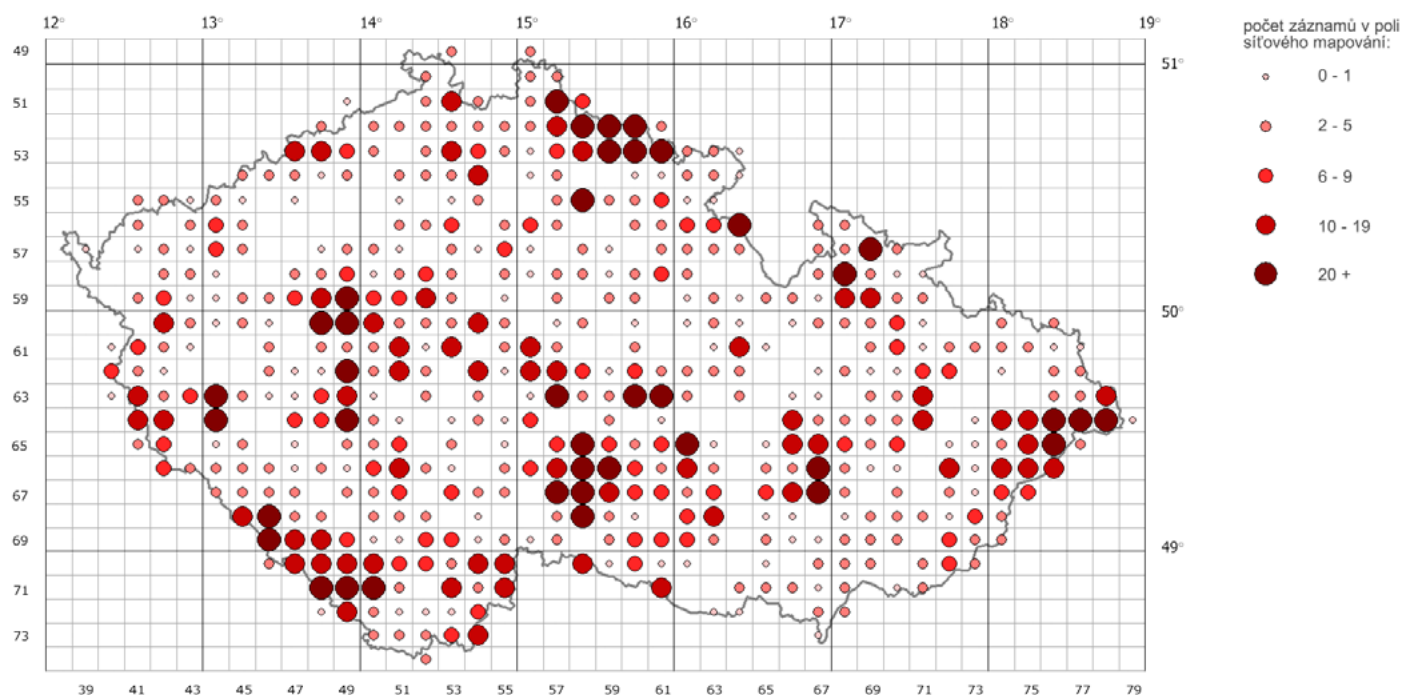
Mapa výsledků

Síťová mapa výsledků

Sumarizace výsledků dle druhu

Zobrazen 4. - 25. záznam ze 3754 (Vše 24 680 932)

Č.	Název ID	Mapa	Akce	Druh	Lokalita	Datum od	Datum do	Autor	Kód pole	Věk rodu	Eda
1	46658272			Scolopax rusticola sluka lesní	Fajmanova skála	7.6.2019	7.6.2019	Buřka Luděk	6440	0	
2	46658270			Scolopax rusticola sluka lesní	U Trojce	5.6.2019	5.6.2019	Buřka Luděk	6440	0	
3	46657873			Scolopax rusticola sluka lesní	Modrava	10.6.2019	10.6.2019	Hubený Pavel	6946	0	
4	46646041			Scolopax rusticola sluka lesní	Oddol	31.5.2019	31.5.2019	Fleischmann Josef	7140	0	

© AOPK ČR 2019, podkladová data © ČÚZK

Výsledky hledání lze zobrazit v přehledové mapě s počtem záznamů v jednotlivých mapovacích polích.

věc, která se může stát každému a předejít jí lze jen důslednou kontrolou. Velkým problémem je duplikování, triplikování a jiné násobení údajů. V zásadě vzniká dvojím způsobem, buď jako opakované přepsání údaje z více zdrojů (např. byl údaj vložen do nějaké databáze a později byl ještě opsán z nějaké publikace – přepisovatel si měl pohlídat, že údaj již v databázi existuje, ale neučinil tak), nebo tak, že stejné pozorování ze stejné lokality a stejného času zadá více lidí, kteří zde byli spolu, popř. je pozorovatel zapíše do více databází (rekordem byl zřejmě záznam zadáný skupinou birdwatcherů, kdy každý její člen jej zapsal zvlášť, celkem byl záznam tedy vložen 1× do NDOP a asi 7–8× do Avif – je to opravdu nutné?).

Samostatnou kategorií je zakreslení lokality. Je nutno podotknout, že i když není zakres přesný (neznáme přesně větvičku, kde pták seděl), má pořad údaj hodnotu v dalších ohledech (termín pozorování, využití pro atlas hnízdního rozšíření apod.). Například u nálezů z databáze Avif jsou, pokud nebyl do mapy zadán přesný bod,

nálezy zakresleny na polygon katastru příslušné obce. Podobně jsou jako pole 2. řádu (= 1/16 standartního pole) zakreslena data získaná při mapování metodou hodinovek (to probíhalo především v rámci Atlasu hnízdního rozšíření ptáků ČR v letech 2014–2017, jež bylo organizováno ČSO a ČZU a financováno AOPK ČR), kde nám tento způsob přijde lepší než bod (byl zadán na začátku, uprostřed, nebo na konci prošlé trasy?) a k němu přiřazené druhy z několika km dlouhé trasy (která byla podle metodiky vedena uvnitř daného pole 2. řádu, jehož zakres používáme).

V NDOP probíhá u zvláště chráněných druhů průběžně dvojstupňová kontrola údajů (validace a následná garance) a zcela chybné údaje jsou odstraňovány, popř. jsou opravovány překlepy, zákresy lokality apod. Narazíte-li na nějakou chybu, lze upozornit buď regionálního validátora dat (zoolog z regionálního pracoviště AOPK, který má dobré znalosti terénu a může tedy např. přesněji opravit lokalitu), nebo přímo autora tohoto článku.

Chce-li tedy někdo data z NDOP, ale i jiné databáze zpracovávat, měl by si nejprve uvědomit, jaká data potřebuje, jaká má k dispozici a zda se k plánovanému účelu přesně hodí. Podle toho je pak nutné zvolit strategii kontroly, redukce, nebo doplnění dat a jejich dalšího využití. V současných databázích zkrátka nelze spoléhat na to, že stačí data vyfiltrovat a zobrazenou tabulku využít jako hotové dílo a výsledek.

Jak přispět

Většina veřejných ornitologických databází je z pohledu svého obsahu zcela závislá na sdílení údajů jednotlivými profesionálními i amatérskými ornitology a dalšími milovníky přírody, kteří chtějí přispět k poznání a ochraně svých oblíbených druhů. Tak je tomu z velké části i v případě NDOP. Zapojení veřejnosti formou sdílení svých dat do NDOP má několik možných úrovní.

Přístup do samotného „zapisovacího“ prostředí NDOP je zatím umožněn pouze zaměstnancům AOPK ČR, smluvním partnerům (včetně pracovníků, kteří se účastní projektů organizovaných AOPK ČR například formou dohody o provedení práce), nebo dalším prověřeným spolupracovníkům. Zapisování přes tento přístup je o malinko složitější, neboť vyžaduje vyplnění několika povinných informací, které ale na druhou stranu usnadňují další zpracování dat. Jmenovat lze například možnost založit si „zdroj“, čímž si lze odlišit údaje získané v rámci nějakého projektu (můžete si ale založit i zdroj „moje náhodné nálezy“ a tam vkládat vše). Formulář také umožňuje vyplňování více typů informací – například lze zvlášť vyplnit chování i hnízdní kategorii (pták na přeletu, nebo lovící potravu může zároveň ukazovat na možné hnízdění, tak proč o jednu z těchto informací přijít), metodu sběru (např. kompletní seznam, akustický monitoring, kompletní seznam z akustického monitoringu, odchyt aj.), několik

Mapa nálezů přiblížená na část Prachaticka. V mapě lze provést výběr výsledků (žlutý čtverec), které nás zajímají (zobrazené v pravé části obrazovky). Ty lze rozkliknout a dále podrobněji prozkoumat.

TAXON	LOKALITA	DATUM	AUTOR
Scolopax rusticola sluka lešní	Chroboly	20. 05. 2019	Štárl Martin
Scolopax rusticola sluka lešní	Křižtanov - Luční potok	18. 05. 2019	Havlíček Jan
Scolopax rusticola sluka lešní	U	19. 06. 2018	Vondrák Aleš
Scolopax rusticola sluka lešní	U	19. 06. 2018	Vondrák Aleš
Scolopax rusticola sluka lešní	Arnoštov u Českého Krumlova	08. 06. 2018	Lazarovič Martin
Scolopax rusticola sluka lešní	Onďejev u Českého Krumlova	02. 06. 2018	Lazarovič Martin
Scolopax rusticola sluka lešní	Křižtanovo-Zbytínsko AKU KZAB	19. 05. 2018 20. 05. 2018	Havlíček Jan
Scolopax rusticola sluka lešní	Křižtanovo-Zbytínsko AKU KZAC	19. 05. 2018 20. 05. 2018	Havlíček Jan
Scolopax rusticola sluka lešní	Křižtanovo-Zbytínsko AKU KZAD	19. 05. 2018 20. 05. 2018	Havlíček Jan
Scolopax rusticola sluka lešní	Křižtanovo-Zbytínsko AKU KZAA	19. 05. 2018 20. 05. 2018	Havlíček Jan

Karta nálezu

Celkový výpis | Mapa |

ID | 40475241

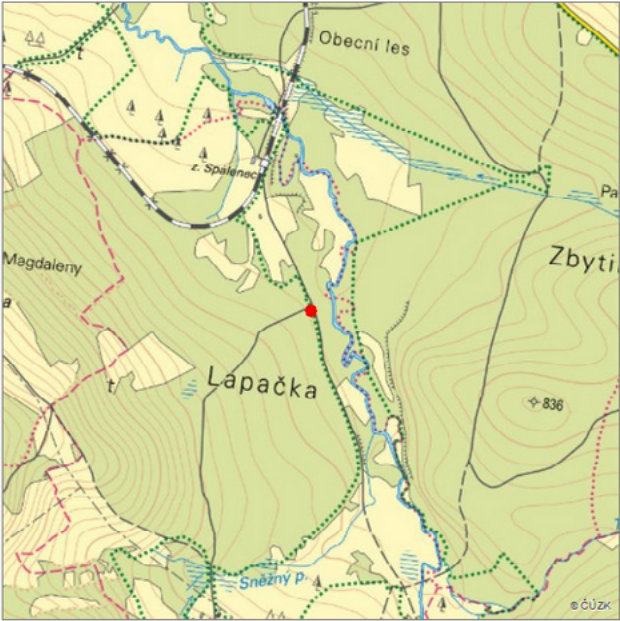
Druh | ***Scolopax rusticola*** Linnaeus, 1758 - sluka lesní | [Karta druhu >](#)
 Vyhláška 395/1992 Sb. ve znění vyhl. 175/2006 Sb | Ohrožený
 Evropsky významný druh |
 Červený seznam | VU - Zranitelný
 Nepůvodní druh |
 Určen, zapsán | *Scolopax rusticola*
 Původní jméno |
 Taxonomické zařazení | říše Animalia / kmen Chordata / třída Aves / řád Charadriiformes / čeleď Scolopacidae

Vlastní nálezy | Počet | Pořítání
 Metoda sběru | diktafon - kompletní seznam
 Hnízdní kód | A2

Lokalizace | Křišťanovo-Zbytínsko AKU KZAD | kat. úz. Spálenec | pole s.m. 7049 | ID zářezu 8859953
 # Datum | 19.05.2018 | 20.05.2018 | DD | ID akce 10581640 | [Karta akce >](#)

Autor | Mgr. Jan Havlíček
 # Zdroj | Havlíček Jan (2018) AKUštický monitoring ptáků.
 # Projekt | Sběr floristických a faunistických nálezů
 # Datová sada | Nálezová data ochrany přírody
 # Zapsal | Havlíček Jan Mgr. | 02.02.2019
 # Věrohodnost | Garantováno (Havlíček Jan Mgr.) | < Zpochybnit

Foto
 # Mapa

Karta konkrétního nálezu. Některé položky lze ještě dále rozkliknout pro zobrazení dalších detailů.

typů poznámek k nálezu, biotopu aj. Zkušenější uživatel se brzy naučí provádět duplikace a kopírování nálezů a akcí (například pokud provádím na jednom bodě sčítání ve dvou termínech, zapíšu kompletní seznam z první kontroly, vyberu si druhy zjištěné i při druhé kontrole, vybrané druhy a „hlavičku akce“ duplikuji, změním datum a další potřebné atributy, doplním chybějící druhy a mám hotovo), což významně usnadňuje práci. Tou asi největší výhodou zadávání dat přímo do NDOP je možnost zadání nálezu nejen bodovou pozicí, ale také zakreslit jej jako linii, nebo plošný zákres (polygon). Uložené zákresy (vlastní i předdefinované – plocha chráněných území, katastry obcí mapovací

pole aj.) lze filtrovat a opakovaně využívat (tj. není nutné je zakreslovat vždy znovu).

Pro širší veřejnost je určena aplikace BioLog (<https://biolog.nature.cz>), a to buď jako mobilní aplikace pro Android, nebo jako webové rozhraní. Vkládání dat je zde velice jednoduché a rychlé. Tuto aplikaci lze doporučit především pro sběr náhodných pozorování. Podobně jako v NDOP lze i zde akce a nálezy duplikovat, což opět usnadňuje práci při pravidelných návštěvách stejných lokalit s výskytem víceméně stále stejného složení pozorovaných taxonů. Na druhou stranu je potřeba upozornit, že při využití možností duplikování nálezů a vycházek (akcí) je vždy potřeba dbát zvýšené opatrnosti a vyvarovat se chybám. Velkou výhodou NDOP i BioLog je to, že nejde o systém omezený jen na jednu skupinu a zadávat tak lze všechny druhy napříč všemi živočichy, houbami a rostlinami (například při výpravě na ptáky mohou rovnou zadat i motýly, kůrovce, veverku, bobra a další zajímavé živočichy, nebo rostliny). Většina ornitologů je totiž zároveň i dobrými znalci dalších skupin organismů a nyní tak mají možnost zadat vše v rámci jedné akce (vycházky). Do budoucna se i u aplikace a webového rozhraní BioLog počítá se změnami a možností zadávání údajů pomocí linií, polygonů i vyplňování dalších podrobností.

Jak bylo uvedeno výše, NDOP obsahuje i údaje z dalších databází. Sdílením nálezů v těchto databázích tedy přispěvatelé podporují i NDOP, byť se do něj data dostávají s určitým zpožděním. Jmenovat lze například Biolib, databázi České společnosti ornitologické Avif (do NDOP je importována 1× ročně, v současné době se jedná o častější sdílení dat), eBird (do NDOP je importován zhruba 2–4× ročně), iNaturalist a jiné. O využití dalších se uvažuje, nebo už i jedná.

Foto: Luboš Vaněk (www.foto-vanek.cz)

Zapisujete-li si svá data po celý dosavadní život do excelových tabulek a chcete se s těmi dosud nezveřejněnými podělit s ochranáři, není třeba zoufat nad stovkami hodin strávených přepisováním. Pokud má Vaše tabulka nějaký ustálený

řád, je možnost provést import i touto formou (bližší informace sdělí autor příspěvku).

Nálezová databáze ochrany přírody
AGENCIJA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR

Karta akce

Mapa |

ID | 10377387

Lokalita | Amošov u Českého Krumlova | kat. úz. Amošov u Českého Krumlova | pole s.m. 7150 | ID zápisu 6653533

Souřadnice WGS84 (šířka, délka) | 48.8854118195 | 14.0223113722

Datum | 07.05.2018 | 07.05.2018 | D |

Autor | Martin Lazarovič

Projekt | OP MapPro: Monitoring a mapování vybraných druhů

Zdroj | Martin Lazarovič (2018) Mapování zájmových druhů ptáků NP, CHKO a PO: PO Boletice - MS třebov.

Datová sada | Nálezová data ochrany přírody

Zapsal | Martin Lazarovič

Foto

Nález |

č.	ID	Druh (latinsky)	Český název	Počet	Počítáno	Věrohodnost
1	45532872	<i>Gallinago gallinago</i>	bekasina otavní	2	samci	věrohodný nález
2	45532875	<i>Glaucopteryx passerinoides</i>	kulíček nejmenší	1	samec	věrohodný nález
3	45532876	<i>Larus argentatus</i>	čírka obecná	4	jedinci	věrohodný nález
4	45532874	<i>Spizoparus rusticolus</i>	sluka lesní	1	jedinec	věrohodný nález
5	45532873	<i>Turdus merula</i>	jeřábek lesní	1	jedinec	věrohodný nález

Mapa

Karta akce (vycházky) se seznamem pozorovaných druhů (zde z projektu zaměřeného na mapování bahňáků, konkrétně na této lokalitě bekasiny otavní). Nález každého druhu lze rozkliknout pro zobrazení karty nálezu. Na mapě je patrné, že záznamy byly zakresleny polygonem, který zhruba odpovídá mapovanému území.

Při sdílení dat je důležité si uvědomit, že obzvláště u vzácnějších a chráněných druhů mohou mít nálezové údaje značný význam pro výzkum a ochranu přírody. Pokud se tedy rozhodnu ke sdílení dat, měl bych si být vždy (téměř 100%) jistý, že daný druh poznám a dokážu jej odlišit o blízce příbuzných a podobných druhů. Hlavně u začátečníků, kteří disponují nedostatečnou, nebo dokonce i zavádějící literaturou a nemají dostatek znalostí (například rozšíření, období výskytu apod.) to může být problém, jak ukazují i data v některých databázích a výsledcích projektů. U lokalit, jedinců i druhů, kde může hrozit zveřejněním nějaká újma, ať už jde o možnost zvýšené návštěvnosti lokality nezodpovědnými fotografy, pozorovateli a sběrateli, pytláctví, vstup do zakázaných území (kam jsme sami vstoupili s platným povolením), je vhodné využít možnost utajení lokality, nebo celého nálezu. To většina databází včetně NDOP a BioLog umožňuje. V případě těchto dvou jmenovaných jsou pak údaje dostupné pouze pro orgán ochrany přírody, nebo pouze pro autora a správce databáze.

Jan Havlíček
AOPK ČR